

SPECIJALNE KNJIŽNICE I STRATEGIJA RAZVOJA

SPECIAL LIBRARIES AND THE STRATEGY OF DEVELOPMENT

Vesna Špac

Brodarski institut, knjižnica

vesna.spac@hrbi.hr

Alisa Martek

Knjižnica Hrvatskog državnog arhiva

amartek@arhiv.hr

UDK / UDC 026:65.01

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 15. 11. 2012.

Sažetak

U radu se kroz rezultate ankete provedene 2011. godine upozorava na status specijalnih knjižnica i knjižničara u matičnim ustanovama. Uočeni su problemi vezani uza status knjižničara i statusno-pravni položaj knjižnica u matičnoj ustanovi. Cilj je bio dobiti uvid u stvarno stanje u specijalnim knjižnicama u svrhu traženja rješenja koja bi rad, poslovanje i položaj knjižnica podigla na višu razinu. U radu se problematizira kako specijalne knjižnice mogu provesti Strategiju razvoja specijalnih knjižnica u svojim ustanovama.

Ključne riječi: specijalne knjižnice, Strategija razvoja specijalnih knjižnica RH, zagovaranje

Summary

This paper analyzes the results of a survey carried out 2011 and warns about the status of special libraries and librarians in their home institutions. The problems related to the status of librarians and legal status in their institutions' libraries are noted. The aim was to gain insight into the real situation in special libraries to check for a solution that would work, business and the position of libraries raised to a higher level. The paper discusses how the special libraries can deliver the strategy of development of special libraries in their institutions.

Keywords: special libraries, Strategy of development of special libraries in the Republic of Croatia, advocacy

Uvod

“Specijalna knjižnica je samostalna knjižnica ili knjižnica u sastavu koja pokriva neku znanstvenu disciplinu ili određeno polje znanja odnosno područje specijalne djelatnosti. Tu spadaju knjižnice koje primarno pružaju usluge specifičnoj kategoriji korisnika ili primarno prikupljaju specifične oblike dokumenata ili knjižnice koje sponzorira neka ustanova u cilju zadovoljavanja potreba vezanih uz vlastito područje rada ili djelovanja. To mogu biti javne ustanove ili instituti; tijela državne vlasti ili uprave; javna, mješovita i privatna poduzeća; nevladine udruge; crkvene institucije te druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju knjižničnu, dokumentacijsku i informacijsku djelatnost. Knjižničari pomažu korisnicima u traženju informacija i za to moraju imati barem osnovna znanja iz širokog spektra znanja, moraju poznavati različite izvore podataka i pratiti trendove u izdavaštvu i tehnologiji. Korisnici i rukovodstva matičnih ustanova kod knjižničara najmanje prepoznaju znanje”.¹

Specijalne knjižnice vrlo su raznorodne i mahom su sve u sastavu matičnih ustanova. Po svom su fondu znanstvene knjižnice, ali o njima skrbe različita ministarstva i/ili same ustanove osnivači. Jedan je od problema specijalnih knjižnica i u raznovrsnosti njihova financiranja: od onih na proračunu nekog od ministarstava do onih samo na proračunu matičnih ustanova.

I matične ustanove specijalnih knjižnica predstavljaju velik problem jer, radi okrenutosti svojim svakodnevnim poslovnim i egzistencijalnim problemima, zanemaruju knjižnice. Tako se Zakon o knjižnicama često zanemaruje.

¹ Standard za specijalne knjižnice. 2011. u postupku prihvaćanja.

Knjižnicu se često izjednačavalo, i još se izjednačava, s prostorom i opremom, a zanemaruje se njena informacijsko-obrazovna uloga. Specifičnost knjižničarskog znanja često je nezamijećena u okruženju u kojem djeluje jer knjižničari svoj posao obavljaju izvan vidokruga tog istog okruženja, iza scene.² Nevidljivost je jedan od većih problema knjižničarske struke – šira javnost, matične ustanove i nadređena državna tijela ne znaju što se u knjižnicama događa i čime se one sve bave. Smisao knjižničarstva nije prikupljanje, organiziranje i implementiranje građe. To je knjižnična djelatnost. Smisao je omogućiti, pomagati i poticati korisnike u pristupanju zabilježenim postignućima čovječanstva.

Knjižnična djelatnost važan je čimbenik u izgradnji društva znanja i time od javnog interesa za Republiku Hrvatsku.³ Knjižnice su važne za slobodno kolanje informacija i samim time za demokratsko funkcioniranje društva.⁴ Knjižničari osiguravaju korisnicima potrebne informacije gdje ih trebaju, kada ih trebaju i u obliku koji im odgovara i radeći svoj posao omogućuju korisnicima bolju prosudbu korištenja ili plasiranja informacija.

Zbog nepoštivanja važećih zakona, u mnogim znanstvenim ustanovama knjižnice se sistematizacijama, statutima i aktima ustanova svrstava među administrativne i zajedničke službe, zajedno s računovodstvima, službom održavanja... S druge strane, nemoguće je zamisliti neku visokoškolsku ili znanstvenu ustanovu bez izravne suradnje i usluga knjižničarskog osoblja u bilo kojem dijelu korisničke populacije.

“Knjižnice su važan servis u neprestanom razvitku učenosti, kako u obrazovnom procesu tako i u svim vrstama organizacija. Iznimno su važne za slobodno kolanje informacija te samim time za demokratsko funkcioniranje društva. No nažalost, nijedna od funkcija knjižnice ne percipira se u široj javnosti kao funkcija knjižničara”.⁵

Sve bi knjižnice trebale biti upisane u Upisniku knjižnica pri Ministarstvu kulture, ali tome nije tako. Prema Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu,⁶ u Republici Hrvatskoj je registrirana 121 specijalna knjižnica. U Upisniku je, pod specijalnim knjižnicama, upisan jedan dio visokoškolskih knjižnica, ali

² Goode, William J. The librarian : from occupation to profession. // Library quarterly 31(1961), 306-320.

³ Zakon o knjižnicama. Članak 2. // Narodne novine 105/1997.

⁴ Kunštek, D. Knjižničari i društvo : status knjižničara kao pokazatelj stava društva prema struci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 3-12.

⁵ Ibid.

⁶ Pravilnik o Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu. // Narodne novine 139/1998.

te su knjižnice ovdje izostavljene. Neke knjižnice, koje do sada iz različitih razloga nisu upisane u Upisnik, pokušavaju popraviti taj propust, ali ne uspijevaju radi sporosti administracije u matičnim ustanovama i nadležnim tijelima.

Stanje u specijalnim knjižnicama

Ciljevi ovog rada su utvrditi status knjižnica u matičnim ustanovama, sistematizirati dobivene kvantitativne pokazatelje te implementiranje strategije za specijalne knjižnice.

Kako bi se utvrdilo trenutno stanje u specijalnim knjižnicama, provedeno je istraživanje o položaju knjižnica u RH⁷ u ožujku 2011. Istraživanje je obuhvatilo 106 specijalnih knjižnica (specijalne knjižnice su podijeljene na grupe: institutskih, arhivskih, muzejskih, bolničkih, vojnih i knjižnica pravnih subjekata – Tablica 1 i 2). Upitnici su slani elektroničkom poštom, a obuhvaćali su pitanja koja se odnose na osoblje knjižnice, na statusno-pravni položaj knjižnica u matičnoj ustanovi i postojanje pravnih akata i knjižničkog odbora (prema pojedinim člancima Zakona o knjižnicama). Mada je cilj istraživanja bio dobiti uvid u stvarno stanje u specijalnim knjižnicama u svrhu traženja rješenja koja bi rad, poslovanje i položaj knjižnica podigla na višu razinu, odaziv knjižničara nije bio onoliko brz i brojan kako se očekivalo (vidljivo iz Tablice 1).⁸

Tablica 1. Zastupljenost anketiranih specijalnih knjižnica prema vrstama matičnih ustanova

	odgovoreno	neodgovoreno	odgovoreno - nema knjižnicu
Institutske knjižnice	26	3	2
Arhivske knjižnice	14	0	0
Bolničke knjižnice	11	9	2
Muzejsko-galerijske knjižnice	20	11	0
Ostale knjižnice	5	3	0
UKUPNO	76	26	4

⁷ Špac, V.; et al. Status i pravni položaj knjižnica i knjižničara : stanje u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama. / Martek, A., Rybak-Budić, E. (ur.) Knjižnice kamo i kako dalje? : Zbornik 12. dana specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. (u pripremi)

⁸ Metodologija obrade upitnika detaljno je objašnjena u članku Špac et al. u Zborniku 12. dana specijalnih i visokoškolskih knjižnica, a ovdje su doneseni samo rezultati i rasprava o njima.

Tablica 2. Popis knjižnica koje su odgovorile na anketni upitnik

INSTITUTSKE KNJIŽNICE		
Brodarski institut	Institut za antropologiju	Institut za međunarodne odnose
Državni hidrografski institut Split	Institut za crkvenu glazbu	Institut za migracije i narodnosti
Državni hidrometeorološki zavod	Institut za društvena istraživanja	Institut za oceanografiju i ribarstvo
Duhanski institut	Institut za elektroprivredu i energetiku	Institut za poljoprivredu i turizam Poreč
Ekonomski institut	Institut za etnologiju i folkloristiku	Institut za turizam Zagreb
Energetski institut "Hrvoje Požar"	Institut za filozofiju	Jadranski zavod HAZU
Hrvatski geološki institut	Institut za fiziku	Poljoprivredni institut Osijek
Hrvatski šumarski institut	Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje	Staroslavenski institut
Institut Končar	Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada	Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
Institut Ruđer Bošković		
ARHIVSKE KNJIŽNICE		
Državni arhiv Bjelovar	Državni arhiv Pazin	Državni arhiv Varaždin
Državni arhiv Dubrovnik	Državni arhiv Rijeka	Državni arhiv Zadar
Državni arhiv Gospić	Državni arhiv Sisak	Državni arhiv Zagreb
Državni arhiv Karlovac	Državni arhiv Slavonski Brod	Hrvatski državni arhiv
Državni arhiv Osijek	Državni arhiv Split	
MUZEJSKE KNJIŽNICE		
Arheološki muzej Istre	Hrvatski prirodoslovni muzej	Muzejsko dokumentacijski centar
Arheološki muzej Split	Hrvatski školski muzej	Pomorski i povijesni muzej
Arheološki muzej Zadar	Moderna galerija Zagreb	Hrvatskog primorja
Arheološki muzej Zagreb	Muzej grada Rijeke	Tehnički muzej Zagreb
Etnografski muzej Split	Muzej Mimara - Zbirka Ante i	Zavičajni muzej grada Rovinja
Etnografski muzej Zagreb	Wiltrud Topić Mimara	Zavičajni muzej Našice
Gradski muzej Vukovar	Muzej Slavonije Osijek	
Hrvatski povijesni muzej Zagreb	Muzej za umjetnost i obrt	
BOLNIČKE KNJIŽNICE		
Klinička bolnica Dubrava	Opća bolnica "Dr. Ivo Pedišić" Sisak	Opća bolnica Vinkovci
Klinička psihijatrijska bolnica Vrapče	Opća bolnica Dubrovnik	Opća bolnica Zadar
Klinički bolnički centar "Sestre Milosrdnice"	Opća bolnica Pula	Opća županijska bolnica Požega
	Opća bolnica Šibenik	Psihijatrijska bolnica "Sv. Ivan"
Klinički bolnički centar Osijek	Opća bolnica Varaždin	
OSTALE KNJIŽNICE		
INA	Vojna knjižnica Lora	Vojno učilište Zrinski
Saponia	Vojna knjižnica Zemunik	

Osoblje u specijalnim knjižnicama

Suvremeni knjižničar može svojim informacijskim, tehnološkim i stručnim znanjem olakšati rad studentima, istraživačima, znanstvenom i nastavnom osoblju. Uzme li se u obzir da većina knjižničara ima visoku stručnu i informacijsko tehnološku izobrazbu, organizirano stalno stručno i drugo usavršavanje i da rade u informatički opremljenim knjižnicama, začuđuje izostanak dublje suradnje knjižničara s radnom okolinom. Knjižničari, svjesni svoga položaja, nastoje promovirati knjižnice kao važne elemente znanosti, obrazovanja i kulture, a pri tom sami knjižničari ostaju u drugom planu. Treba poraditi na predstavljanju knjižničara kao neizostavnog dijela u postupku diseminacije znanja i vještina.

Od 126 djelatnika zaposlenih u specijalnim knjižnicama, 60 posto je visokoobrazovano stručno osoblje (diplomirani knjižničari, viši knjižničari i knjižničarski savjetnici), 16 posto stručno osoblje (knjižničari i pomoćni knjižničari) i 28 posto djelatnika različite stručne i školske spreme (arhivisti, arhivski tehničari, NSS manipulanti, ekonomisti, politolozi, profesori hrvatskog jezika, povijesti, engleskog i njemakčkog, volonteri, prevoditelji, spremačice s tečajem za pismohranu, informatičari, referenti i drugi). Nepovoljan odnos stručnog i nestručnog osoblja najizraženiji je kod knjižnica gospodarskih subjekata i arhivskih knjižnica, dok nešto povoljniji odnos imaju institutske i muzejsko-galerijske knjižnice.

Broj zaposlenih se kreće od 0 (nema knjižničara ili jedan knjižničar opslužuje dvije knjižnice!) do 8 djelatnika. Prosječna specijalna knjižnica ima zaposleno 1,66 djelatnika, a od toga je 1 diplomirani knjižničar.

Utvrđeno je da 4 ustanove nemaju knjižnicu niti knjižničara, a 29 posto nema zaposlenu niti jednu visokoobrazovanu stručnu osobu, a njih 40 posto ima samo jednoga zaposlenog. Knjižnice koje imaju zaposlenu samo jednu osobu, odnosno samo jednu visokoobrazovanu stručnu osobu, potpadaju pod kategoriju knjižnice sa solo knjižničarom (One Person Library - OPL), što prema spomenutom istraživanju iznosi 81,58 posto svih specijalnih knjižnica. Solo knjižničari obavljaju **sve** poslove u knjižnici i pri tome njihovi korisnici nisu ni na koji način zakinuti kod dobivanja usluga.

Prema nadležnim ministarstvima, specijalne knjižnice možemo podijeliti na one u kulturi (arhivske, muzejsko-galerijske), one u znanosti (institutske, bolničke) i ostale specijalne knjižnice. Mogućnosti stručnog i/ili znanstvenog napredovanja (Tablica 3) jako variraju i porazne su za većinu specijalnih

knjižnica. Samo u 32 posto anketiranih knjižnica postoji neka mogućnost napredovanja, dok se u 68 posto slučajeva knjižničnom osoblju ne priznaje niti stručno niti znanstveno napredovanje.

Tablica 3. Mogućnost stručnog i/ili znanstvenog napredovanja knjižničara prema skupinama knjižnica

	napredovanje za sva viša stručna zvanja	napredovanje samo do zvanja višeg knjižničara	nema mogućnosti nikakvog napre- dovanja	znanstveno napredovanje
Institutske knjižnice	3	2	19	0
Arhivske knjižnice	3	1	10	0
Bolničke knjižnice	0	0	10	1
Muzejsko-galerijske knjižnice	14	1	6	2
Ostale knjižnice	0	0	7	0
UKUPNO	20	4	52	3

Knjižnice u nadležnosti Ministarstva kulture (arhivske i muzejsko-galerijske knjižnice) imaju najviše mogućnosti napredovanja (59 posto), s tim da se i tu uočavaju znatne razlike među njima. Knjižnice u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (institutske knjižnice) imaju mogućnost napredovanja samo u 21 posto anketiranih knjižnica. Bolničke i ostale knjižnice nemaju uopće predviđenu mogućnost stručnog napredovanja (1 bolnička knjižnica ima ostavljenu mogućnost znanstvenog napredovanja).

Knjižničari koji obavljaju dužnost voditelja knjižnica često nemaju priznat status voditelja (17 posto knjižnica) i nisu imenovani voditeljima knjižnica. Objašnjenja su kako su ili sami u knjižnici ili nemaju dovoljan broj zaposlenih ili nemaju dovoljan broj korisnika ili ustrojbeni jedinica već ima voditelja i sl. Pojam vođenja poslova knjižnice čini se nije dostatan. Nažalost, događa se da ni imenovani voditelji nemaju dodatak na plaću za voditeljstvo.

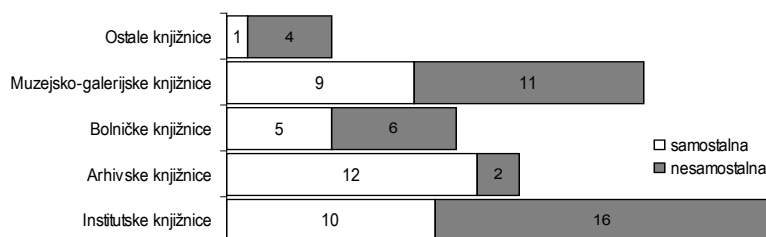
Položaj knjižnica u matičnim ustanovama

Položaj specijalnih knjižnica u matičnim ustanovama je raznolik. Knjižnice se razlikuju po ustrojstvu, položaju, načinu rada, poslovniku i slično.

Specijalne knjižnice u sastavu ustanova spominju se u statutima matičnih ustanova tek u 51 posto ispitanih knjižnica, i to najčešće u kontekstu određivanja knjižnice kao dijela neke ustrojbene jedinice ustanove ili kao samostalnog

odjela. Knjižničari se spominju najčešće kod navođenja vrsta poslova (diplomirani knjižničar, knjižničar, manipulant i pomoćni knjižničar) i za njih potrebne stručne spreme.

Samo je 49 posto specijalnih knjižnica konstituirano kao samostalna ustrojbeno jedinica unutar matične ustanove (kao samostalan odjel, stručna ili znanstvena ili istraživačka jedinica, informacijsko-dokumentacijski centar, odjel za informatiku i komunikaciju, odjel knjižnice i nakladničke djelatnosti i sl.) (Slika 1). Nesamostalne knjižnice su najvećim dijelom dio zajedničkih ili stručnih službi ili odjela općih poslova.

Slika 1. Položaj knjižnica u matičnim ustanovama definirana statutima ustanova

Zakon o knjižnicama kaže: “Knjižnica u sastavu ima voditelja i knjižnični odbor sastavljen od djelatnika knjižnice i pravne osobe u čijem je sastavu. Voditelj knjižnice član je knjižničnog odbora i upravnog tijela pravne osobe u čijem je sastavu knjižnica.”⁹ Nažalost, prikupljeni podaci pokazuju da se Zakon često ne poštuje (Tablica 4).

Tablica 4. Podaci o poštivanju pojedinih postavki Zakona o knjižnicama

	voditelj – član upravnog tijela ustanove		postojanje knjižničnog odbora		postojanje Pravilnika o radu		
	DA	NE	DA	NE	DA	NE	u izradi
Institutske knjižnice	0	26	10	16	10	13	3
Arhivske knjižnice	3	11	1	13	6	8	0
Bolničke knjižnice	0	11	4	7	4	6	1
Muzejsko-galerijske knjižnice	15	5	0	20	5	15	0
Ostale knjižnice	0	5	2	3	5	0	0
UKUPNO	18	58	17	59	30	42	4

⁹ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), čl. 28.

U samo 24 posto slučajeva, specijalna knjižnica ima predstavnika u upravnom tijelu ustanove (u upravnom odboru, znanstvenom ili stručnom vijeću i slično). Sve su te knjižnice u sustavu kulture, ali je njihov postotak ipak mali (21 posto arhivskih i 25 posto muzejsko-galerijskih knjižnica). U ostalim specijalnim knjižnicama, knjižnice nemaju predstavnika u upravnim tijelima ustanove.

Knjižnični odbor postoji u 21 posto knjižnica (Tablica 4). Jedna knjižnica formira komisiju za obavljanje poslova koje inače obavlja knjižnični odbor, a u jednoj knjižnici je odbor u međuvremenu ukinut. Stanje u arhivskim i muzejsko-galerijskim knjižnicama glede postojanja knjižničnog odbora je alarmantno. Naime, samo 1 (jedna!) arhivska i niti jedna muzejsko-galerijska knjižnica, ima knjižnični odbor. Budući da knjižnični odbor doprinosi razvoju knjižnice i knjižnično-informacijske djelatnosti, daje preporuke za nabavnu politiku knjižnice i sudjeluje u izradi Pravilnika knjižnice, on je važan dio poslovanja knjižnice.

Uvođenje Sustava upravljanja kvalitetom, kojim bi bile obuhvaćene i knjižnice, trebalo bi popraviti trenutno stanje.

Da bi knjižnice mogle funkcionirati na zadovoljstvo korisnika, uprave matične ustanove i knjižničarske struke, potrebno je izraditi Pravilnik o radu knjižnice. Pravilnik osigurava kontinuitet rada neke knjižnice, mogućnost provjere obavljenih poslova, mogućnost stalnog poboljšanja rada i usluga knjižnice, bezbolnu smjenu osoblja u knjižnicama (naročito važno u knjižnicama sa samo jednim zaposlenim). Iz Tablice 4 je vidljivo kako 55 posto knjižnica još uvijek nema usvojen Pravilnik o radu knjižnice, dok je u 5 posto knjižnica Pravilnik u fazi izrade ili prihvatanja.

Strategija razvoja specijalnih knjižnica

Flacher i suradnici¹⁰ izradili su strategiju za razvoj američkih specijalnih knjižnica i nazvali je Strategijom za preživljavanje i uspjeh. Prema njihovoj strategiji, knjižnice moraju:

- agresivnije se plasirati, nametati svojoj okolini,
- upoznati svoje korisnike - trebaju održavati treninge (skupne ili pojedinačne), pronalaziti informacije bez izrazitog traženja i sl. te
- aktivno se uključiti u rad ustanove i pokušati dobiti isti status voditelja kao i ostali voditelji odjela s istim ovlastima.

¹⁰ Fletcher, A. [et al.] Saving special libraries in a recession : business strategies for survival and success. <http://www.sla.org/pdfs/sla2009/SavingSL.pdf> (11.12.2011.)

Strategiju razvoja specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj izradila je Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zavod za knjižničarstvo. Strategija donosi ciljeve razvoja specijalnih knjižnica po raznim dijelovima poslovanja knjižnice.

Strategija predlaže razvoj službi i usluga, izgradnju i razvoj zbirki, funkcionalnu povezanost srodnih knjižnica, stalno stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje knjižničara te osiguranje financijskih sredstava u sklopu strategije razvoja matične ustanove. Iako su svi ti ciljevi poznati svim specijalnim knjižničarima i oni se već dugo bore za njih, ipak je još uvijek problem neprepoznatost knjižničara u matičnim ustanovama. Knjižničari, često vrlo neopravdano, samozatajno rade svoj posao i bivaju tihi servis korisnicima. Tako ih uprave matičnih ustanova ne prepoznaju kao svoje kolege i vrsne stručnjake u svojem području. Zbog toga sistematizacije radnih mjesta ustanova ne predviđaju stručno napredovanje knjižničara pa je stoga mali postotak knjižničara s priznatim višim zvanjem i odgovarajućim koeficijentom. To se može promijeniti jedino zagovaranjem kako samog knjižničara u matičnoj ustanovi tako i matične službe. Oduvijek se naglašavala važnost stalnoga stručnog usavršavanja i cjeloživotnog obrazovanja knjižničara. Podaci Centra za stalno stručno usavršavanje (CSSU)¹¹ pokazuju da knjižničari specijalnih knjižnica nikako ili jako rijetko posjećuju predavanja u CSSU-a, što je zamjerljivo u odnosu na knjižničare iz drugih vrsta knjižnica. Špac i suradnici¹² su utvrdili da je čak 81,5 posto knjižničara u specijalnim knjižnicama solo knjižničar, što znači da moraju zatvoriti knjižnicu kako bi prisustvovali nekom predavanju, seminaru ili konferenciji. Taj se problem može prevladati pažljivim planiranjem poslova i obavještanjem korisnika unaprijed o zatvaranju knjižnice. U Strategiji se predlaže i suradnja među knjižnicama. Dio specijalnih knjižnica aktivno je sudjelovao u projektu Sustav znanstvenih informacija (SZI)¹³ koji je bio podijeljen u potprojeke po znanstvenim područjima. Nažalost, projekt je ukinut 2003. godine, no knjižničari nastavljaju neformalnu suradnju. Nova suradnja na zajedničkim programima i projektima srodnih knjižnica treba se tek usustaviti. Velik problem u provođenju Strategije bit će osiguranje financijskih sredstava u sklopu strategija razvoja matičnih

¹¹ Machala, D. Ulaganje u obrazovanje i izobrazbu knjižničara u Republici Hrvatskoj u doba globalne ekonomske krize. // 10. okrugli stol : slobodan pristup informacijama / uredile A. Belan-Simić i A. Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 58-63.

¹² Špac, V.; et al. Nav. dj.

¹³ Više o projektu na mrežnoj stranici www.szi.hr i u članku Stojanovski, J.; A. Martek. Sustav znanstvenih informacija - primjer učinkovite suradnje. // Partnerstva u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama : zbornik radova 7. Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica / Irena Pilaš; Alisa Martek (ur.). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006., str. 131-137.

ustanova. U vrijeme recesije, ustanove jedva financiraju svoje matično poslovanje, dok se knjižnice nalaze na marginama poslovanja. Tu će biti potrebno jako mnogo zagovaranja knjižničara i pri tom će potpora matične službe za specijalne knjižnice biti važna.

Zaključci

Uočen je problem nedovoljnog zalaganja knjižničara. Kako bi se taj problem anulirao ili ublažio, potrebno je potaknuti knjižničare na aktivniju suradnju s drugim knjižnicama, matičnom službom i stručnom udrugom. Suradnja među knjižnicama/knjižničarima daje veću težinu u nastupu prema osnivaču, što osigurava bolji položaj pri traženju i postizanju poštivanja Zakona o knjižnicama.

Pokazala se učestala nezakonitost poslovanja javnih ustanova u dijelu obavljanja knjižnične djelatnosti. Nezakonitost poslovanja uzrokovala je nezadovoljavajući pravni, a time i društveni položaj knjižničara u znanstvenom i kulturnom okruženju, ali i propuštanje prigode da se knjižnicu iskoristi za unapređenje kvalitete osnovne djelatnosti ustanove. Promjenom percepcije knjižničara u specijalnim knjižnicama, koji sebe vide kao isključivog posrednika u zadovoljavanju potreba pojedinca (korisnika knjižnice), u one koji zadovoljavaju i potrebe svojih ustanova i ukupne javnosti, pridonosi se borbi za pravni status knjižnice unutar matične ustanove. Knjižničari mogu upoznati potrebe ustanove samo ako su članovi stručnog ili znanstvenog vijeća, tj. ako se primjenjuje Zakon o knjižnicama. Dobivanjem vjerodostojnih informacija o potrebama matične ustanove, knjižničar može ponuditi zadovoljavajuću uslugu.

Potrebna je agresivniji (pojedinačni i/ili zajednički) nastup knjižničara prema upravama ustanova te nadležnim državnim i stručnim tijelima sa svrhom promoviranja i plasiranja knjižnice. Samozatajnost i samodostatnost treba zamijeniti javnim zagovaranjem i stalnom prisutnošću knjižnice u radnim postupcima ustanove i potrebama okoline.

Kako knjižničari moraju zadovoljiti propisane visoke uvjete za stjecanje statusa knjižničara, trebali bi se potruditi da to znanje iskoriste u sustavu znanosti i kulture i postati aktivnim suradnicima toga sustava. Jedan od načina je stalno zagovaranje knjižnice u matičnoj ustanovi uz pomoć matične službe.

Obzirom na mogućnosti specijalnih knjižnica s jedne strane i znanstveno-istraživačkog osoblja s druge strane te njihovu suradnju uz korištenje suvremenih obrazovnih, istraživačkih i informacijskih tehnologija, otvaraju se mogućnosti daljnjih istraživanja i razvoja uloge knjižnica u znanosti i kulturi.

Strategija razvoja specijalnih knjižnica dobar je put k ostvarivanju ciljeva svih specijalnih knjižnica.

LITERATURA

Fletcher, A. [et al.]. Saving special libraries in a recession : business strategies for survival and success. <http://www.sla.org/pdfs/sla2009/SavingSL.pdf> (11.12.2011.)

Goode, William J. The librarian : from occupation to profession. // *Library quarterly* 31(1961), 306-320.

Kunštek, D. Knjižničari i društvo : status knjižničara kao pokazatelj stava društva prema struci. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, 1/2(1996), 3-12.

Machala, D. Ulaganje u obrazovanje i izobrazbu knjižničara u Republici Hrvatskoj u doba globalne ekonomske krize. // 10. okrugli stol : slobodan pristup informacijama / uredile A. Belan-Simić i A. Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 58-63.

Pravilnik o Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu. // *Narodne novine* 139(1998).

Standard za specijalne knjižnice. 2011. u postupku prihvatanja.

Stojanovski, J.; A. Martek. Sustav znanstvenih informacija - primjer učinkovite suradnje / Irena Pilaš; Alisa Martek (ur.). Partnerstva u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama : zbornik radova 7. Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica / Irena Pilaš; Alisa Martek (ur.). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006., str. 131-137.

Špac, V.; et al. Status i pravni položaj knjižnica i knjižničara : stanje u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama. / Martek, A.; E. Rybak-Budić (ur.). Knjižnice kamo i kako dalje? : Zbornik 12. dana specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. (u pripremi)

Zakon o knjižnicama. // *Narodne novine* 105(1997).